

Тема 1.2. Бюджетна децентралізація України: правове регулювання, значення та перспективи проведення

План лекційного заняття

1. Поняття, значення та принципи реформи бюджетної децентралізації для розвитку адміністративно-територіальних одиниць.
2. Етапи проведення та прогнозовані результати бюджетної децентралізації.
3. Перспективи проведення реформи бюджетної децентралізації

метою цієї реформи в нашій країні є:

- створення спроможних до розвитку територій;
  - забезпечення якісними послугами населення;
  - створення умов для кадрового зростання в місцевому самоврядуванні.
- ▶ Сучасна реформа АТУ має **дві принципові умови її проведення:**
- реформування АТУ повинне відбуватися шляхом добровільного об'єднання територіальних громад;
  - нові об'єднанні територіальні громади повинні бути спроможними

Нормативна база регулювання реформи децентралізації

1. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р
2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385
3. Закон України "Про співробітництво територіальних громад" від 17.06.2014 № 1508-VII;
4. Закон України "Про добровільне об'єднання територіальних громад" від 05.02.2015 №157-19;
5. Методику формування спроможних територіальних громад, Постанова КМУ від 08.04.2015 р., №214.
6. Закон України "Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин" від 26.04.2015, підстава 288-19;
7. Закон України "Про місцеві вибори" від 14.07.2015 , №595-VIII;
8. Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо організації проведення перших виборів депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів" від 04.09.2015 , №676-19.

добровільне об'єднання повинне відбуватися на
основі таких принципів:

- 1) повсюдності влади
- 2) цілісності
- 3) економічної ефективності
- 4) Відповідності

створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов реформи децентралізації здійснюється за дотриманням таких принципів :

- ▶ **наявність ресурсів**, необхідних для здійснення визначених законом повноважень органів місцевого самоврядування;
- ▶ **визначення фінансової основи** здійснення органами місцевого самоврядування власних повноважень податків і зборів, які пов'язані з територією відповідної адміністративно-територіальної одиниці;
- ▶ **надання** органам місцевого самоврядування **права регулювати ставки місцевих податків та зборів**;
- ▶ **недопущення надання** іншими органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади **податкових пільг**, які зменшують власні доходи місцевих бюджетів.

«спроможних територіальних громад».

- ▶ це коли територіальні громади сіл (селищ, міст), здатні самотійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці

Відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р. ефективне державне управління в сфері регіонального розвитку передбачає:

- ▶ створення бази для реалізації ефективної державної регіональної політики
- ▶ механізму та інструменту державного управління регіональним розвитком,
- ▶ розв'язанню проблем регіонів та вимагає децентралізації повноважень шляхом їх передачі на місцевий рівень з одночасною передачею відповідних фінансових ресурсів,
- ▶ удосконалення процесів стратегічного планування і виконання поставлених завдань тощо.

Питання ефективності здійснення заходів у межах Стратегії неможливо розглядати окремо від **питання проведення реформи:**

- ▶ адміністративно-територіального устрою,
- ▶ фіскальної децентралізації,
- ▶ розвитку та стимулювання конкурентних засад економіки,
- ▶ посилення ролі місцевого самоврядування.

Основними принципами державної регіональної політики є:

- ▶ конституційність та законність;
- ▶ співробітництво;
- ▶ паритетність;
- ▶ відкритість;
- ▶ субсидіарність;
- ▶ координація;
- ▶ єдність;
- ▶ історична спадкоємність;
- ▶ сталий розвиток.

Перший етап становлення *політики фінансової децентралізації* проходив в період з 1991 по 2001 рр

- ▶ розмежування і самостійність державного та місцевих бюджетів,
- ▶ визначено фінансову та матеріальну базу органів місцевого самоврядування.
- ▶ ст. 132 Конституції України було закріплено децентралізацію як один з принципів здійснення державної влади.
- ▶ бюджетна система України залишилась організованою за суворо централізованою схемою;
- ▶ функції та видаткові повноваження залишились здебільшого не розмежованими між рівнями бюджетної системи;
- ▶ **місцеві бюджети** фактично не мали власної дохідної бази;
- ▶ більша частка їх доходів формувалась за рахунок відрахувань **від загальнодержавних податків**;
- ▶ **не було** визначено чіткого механізму перерахування дотацій, субвенцій, джерел їх виплат та напрямів використання;
- ▶ **трансферти не стали ефективним інструментом** міжбюджетних відносин.

Другий етап реалізації політики фінансової децентралізації в Україні тривав у період **2001–2010 рр.**

- ▶ Найбільш значимим кроком у напрямі фінансової децентралізації було прийняття у 2001 р. **Бюджетного кодексу України.**
- ▶ прийняття Закону України **«Про міжбюджетні відносини між районним бюджетом та бюджетами міст районного значення, сіл, селищ та їх об'єднань»**
- ▶ **ухвалено 2006 р. Концепцію реформування місцевих бюджетів.**

Суттєві зміни в бюджетному й податковому законодавстві вже відбулися і вступили в дію у 2015 р.

- ▶ Зокрема, місцевим бюджетам з державного бюджету передано
- ▶ плату за надання інших адміністративних послуг
- ▶ державне мито.

Третій етап тривав з 2010 року по 2014 р. :

- ▶ визначено реформу міжбюджетних відносин та податкової системи,
- ▶ прийнято в новій редакції Бюджетний кодекс України
- ▶ прийнято Податковий кодекс України.

Четвертий етап розвитку фінансової децентралізації в Україні розпочався наприкінці 2014 р

- ▶ ухвалення *Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні*

Суттєві зміни в бюджетному й податковому законодавстві вже відбулися і вступили в дію у 2015 р.

- ▶ Зокрема, місцевим бюджетам з державного бюджету передано
- ▶ плату за надання інших адміністративних послуг
- ▶ державне мито.

Надходження до загального фонду розширено за рахунок:

- ▶ передання із спеціального фонду екологічного податку,
- ▶ єдиного податку
- ▶ податку на нерухоме майно, які раніше були джерелами формування бюджету розвитку.

Також зміни стосуються закріплення за місцевими бюджетами стабільних джерел, а саме:

- ▶ податку на доходи фізичних осіб за новими нормативами;
- ▶ податку на прибуток підприємств, зарахування до місцевих бюджетів;
- ▶ збору з роздрібного продажу підакцизних товарів за ставкою 5% вартості реалізованого товару;
- ▶ збільшення відсотка екологічного податку.

З 2015 р. місцеві бюджети отримали такі **нові види трансфертів**, як:

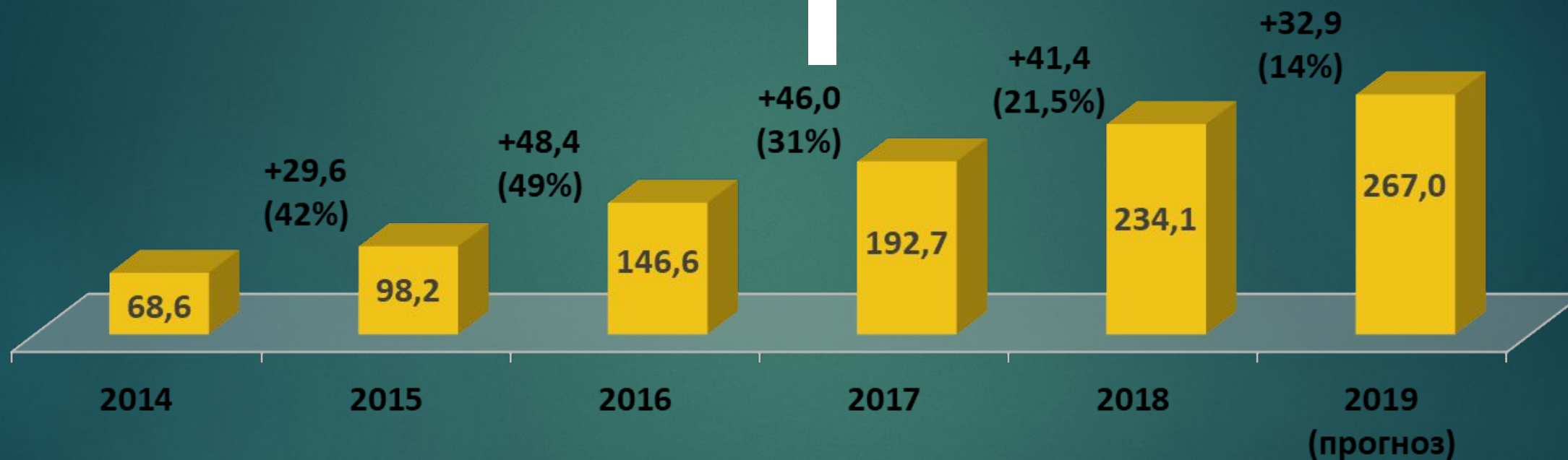
- освітня субвенція,
- субвенція на підготовку робочих кадрів
- медична субвенція.

Динаміка фактичних надходжень доходів загального фонду місцевих бюджетів України за 9 місяців 2015–2016 років, млн. грн.

Показник	9 міс. 2015 року	9 міс. 2016 року	Зміна показника 2016 року порівняно з 2015 роком (+/-)
Податок на доходи фізичних осіб	37 226	55 542	+ 18 316
Плата за землю	10 742	17 435	+ 6 693
Єдиний податок	7 392	11 413	+ 4 021
Акцизний податок	5 561	8 594	+ 3 033
Інші податки та збори	8 778	10 879	+ 2 101
Базова дотація	3 947	3 558	- 388
Медична субвенція	33 254	32 040	- 1 214
Освітня субвенція	31 602	32 502	+ 900
Субвенція на формування інфраструктури	0	667	+ 667
Всього доходів (млрд. грн.)	138,5	172,6	+ 34,1

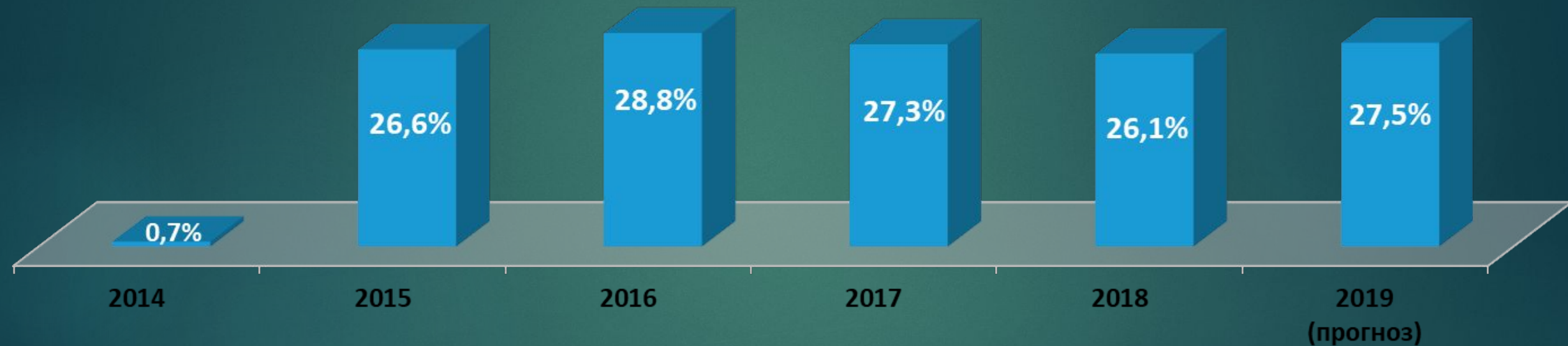
Власні доходи загального фонду місцевих бюджетів, млрд.грн.

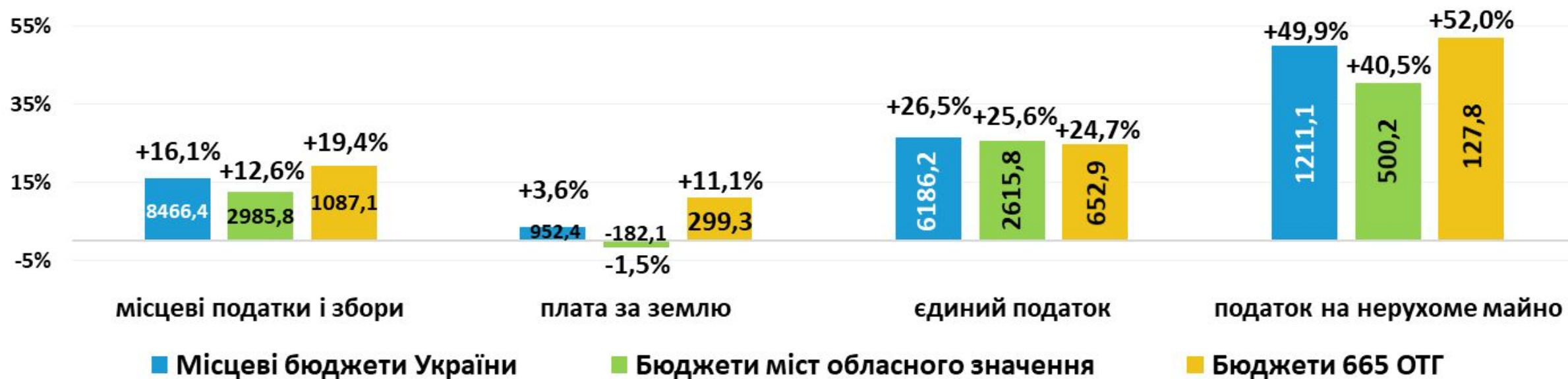
НАДХОДЖЕННЯ ВЛАСНИХ ДОХОДІВ 665 ОТГ
за січень - грудень 2018 р., порівняно з січнем - груднем 2017 р., млн. грн.

Платежі до бюджету	665 ОТГ, Всього				з них:							
					366 ОТГ, що об'єдналися у 2015 та 2016 роках				299 ОТГ, що об'єдналися у 2017 році			
	Надходження		Відхилення		Надходження		Відхилення		Надходження		Відхилення	
	2017 рік	2018 рік	+/-	%	2017 рік	2018 рік	+/-	%	2017 рік	2018 рік	+/-	%
Всього, із них:	12 873,1	20 865,3	7 992,2	162,1%	9 299,5	11 138,3	1 838,8	119,8%	3 573,6	9 727,1	6 153,4	272,2%
Податок на доходи фізичних осіб	5 223,3	11 880,3	6 656,9	227,4%	5 223,3	6 444,4	1 221,1	123,4%	-	5 435,9	-	-
Акцизний податок	1 522,8	1 538,7	16,0	101,0%	794,4	806,8	12,5	101,6%	728,4	731,9	3,5	100,5%
Місцеві податки і збори, із них:	5 614,4	6 701,5	1 087,1	119,4%	2 962,0	3 533,9	571,9	119,3%	2 652,4	3 167,6	515,2	119,4%
Плата за землю	2 698,1	2 997,4	299,3	111,1%	1 407,8	1 581,3	173,5	112,3%	1 290,3	1 416,1	125,8	109,7%
Єдиний податок	2 646,2	3 299,1	652,9	124,7%	1 408,4	1 740,3	331,8	123,6%	1 237,8	1 558,8	321,0	125,9%
Податок на нерухоме майно	245,9	373,6	127,8	152,0%	132,7	195,8	63,1	147,5%	113,2	177,9	64,7	157,2%

Частка місцевих податків та зборів у власних доходах місцевих бюджетів
(загальний фонд), у %

Темп зростання місцевих податків та зборів місцевих бюджетів за січень - грудень 2018 р. порівняно до січня - грудня 2017 р. (за рівнями бюджетів), у % та млн.грн.

23 січня 2019 року Кабінет Міністрів України ініціював перехід до нового етапу реформи децентралізації,

